

Välfärdsbrott och otillåten påverkan

Från bidragsfusk till systemhotande brottslighet

Sveriges
Kommuner
och Regioner

Förord

Välfärdsbrott och otillåten påverkan innebär utmaningar för vårt demokratiska system. Flera undersökningar visar att det ökar i omfattning och drabbar såväl kommuner, regioner och statliga myndigheter. Den utveckling som vi kan se sker nu, när välfärdsbrott går från att den enskilda människan fuskat till systemhotande brottslighet, är ett samhällsproblem som måste motverkas.

Välfärdsbrott påverkar vårt demokratiska system på flera sätt, dels försvinner offentliga resurser ut till personer och verksamheter som de inte var menade för och används för brottsliga ändamål, dels utsätts tjänstepersoner och förtroendevalda för otillåten påverkan som kan leda till en tystnadskultur och till att man avslutar sin tjänst eller sitt uppdrag, dels påverkar det medborgarnas tillit till vårt demokratiska system och parallella samhällen uppstår. Detta är en helt oacceptabel utveckling.

SKR har under ett antal år arbetat med att ge stöd till kommuner och regioner som har varit särskilt utsatta för välfärdsbrott. Uppfattningen är att problematiken har ökat och blivit allt mer systematiskt. För att få en övergripande bild av utmaningarna så har SKR genomfört en intervjustudie med ett antal tjänstepersoner och förtroendevalda i kommuner, tjänstepersoner inom myndigheter samt tjänstepersoner och förtroendevalda inom SKR. Undersökningen visar att det finns behov av ökad kunskap om vad välfärdsbrott och otillåten påverkan är, det behövs verktyg för att hantera problematiken, styrningen för att bekämpa välfärdsbrott behöver skärpas, stöd för hantering av otillåten påverkan behöver utvecklas och kommuner och regioner behöver hantera de målkonflikter som uppstår när välfärdsbrottslighet ska mötas.

I skriften redovisas undersökningens resultat och förslag till SKR hur arbetet kan utvecklas. Vi behöver alla öka våra kunskaper, förbättra våra arbetssätt och öka motståndskraften mot välfärdsbrottslighet, vi behöver göra detta tillsammans och lära av varandra över organisationsgränser.

Stockholm, 2021

Anders Knappe
Ordförande SKR

Innehåll

Sammanfattning	5
Bakgrund.....	7
Om uppdraget	7
Begrepp.....	9
Pågående inom området.....	14
Resultatet av intervjuerna	17
Behov av information, kompetens och kunskap	17
Det saknas verktyg, struktur och samordning kring välfärdsbrott	19
Brist på stöd och styrning från ledningen.....	23
Särskilt om otillåten påverkan	24
Intressekonflikter och målkonflikter	27
Förslag på insatser från SKR.....	30
SKR kan utgöra en förändringskraft.....	30
Referenser.....	38

Sammanfattning

Det kan konstateras att kommunerna arbetar olika med problem kopplade till välfärdsbrott och otillåten påverkan. Skillnaderna beror främst på kommunernas storlek och problembild. Men det finns också olikheter när det kommer till organisering och struktur för arbetet. Resultatet från denna intervjustudie visar att det finns en stor vilja från kommunerna att arbeta mer med frågorna men att det finns flera hinder för att utveckla arbetet mot såväl välfärdsbrott som mot otillåten påverkan. Det handlar dels om behov av mer kunskap och kompetens, dels om att kommunen inte byggt upp en struktur för arbetsprocesserna eller satt frågan på dagordningen. Det finns också mål och intressekonflikter som sätter käppar i hjulet för arbetet.

Problematiken kring otillåten påverkan verkar öka. Ibland är påverkansförsöken kopplade till välfärdsbrott, ibland till andra beslut som kommunala tjänstemän och politiker fattar. Intervjuerna från tjänstepersoner som arbetar i socioekonomiskt utsatta områden visar att otillåten påverkan från kriminella kan vara närvarande i det dagliga arbetet och leda till själv censur och tystnadskultur. Många tjänstepersoner som intervjuats beskriver inte detta endast i termer av en arbetsmiljöfråga, utan också som ett hot mot vårt demokratiska system.

Kopplingarna till den organiserade brottsligheten framkommer när intervjupersonerna beskriver brotten mot välfärdssystemen. Även om välfärdsbrott oftast består av enskilda personers fusk, riktas allt mer fokus mot större, systematiska bedrägerier. Välfärdsbrott med kopplingar till organiserad brottslighet ökar. Den samhällsskada som välfärdsbrotten utgör handlar inte bara om att våra gemensamma skattemedel utnyttjas fel utan också om att tilliten och förtroendet för samhällsinstitutionerna undergrävs.

De senaste årens utredningar och satsningar inom välfärdsbrottsområdet har nästan uteslutande haft fokus på arbetet inom statliga myndigheter. Mycket begränsad uppmärksamhet har ägnats åt välfärdsbrotten som drabbar de kommunala verksamheterna trots att kommuner betalar ut stora belopp såväl till individer som till företag som utför välfärdstjänster. Det finns en risk för att kommunerna hamnar på efterkälken i utvecklingsarbetet och det finns en oro inom kommunerna för en ”övervältringseffekt”, alltså att de kriminella

väljer att rikta sin aktivitet mot de kommunala utbetalningssystemen i takt med att de statliga myndigheterna blir skickligare på att förebygga och upptäcka fusk. De kommuner som har kommit längst med att bygga upp en hållbar struktur mot välfärdsbrott har ofta en systematisk samverkan med statliga myndigheter. De flesta kommuner som ingår i denna studie vittnar om att de gärna hade haft mer samverkan men uppfattar att myndigheterna inte är organiserade för att kunna bedriva samverkan på lokal nivå med landets alla kommuner.

Även om många kommuner verkar ha utmaningar visar denna studie att SKR kan göra mycket för att stödja och underlätta kommunernas arbete mot välfärdsbrott och otillåten påverkan. I intervjuerna uppger tjänstepersonerna att de uppskattar det stöd som de får inom SKR:s olika sakområden. Rapporten innehåller ett antal förslag till insatser och fortsatt arbete för att ytterligare stärka utvecklingen i kommunerna.

Bakgrund

Om uppdraget

En arbetsgrupp inom SKR genomförde under hösten 2020 en intern undersökning om hur frågor kring välfärdsbrott hanteras inom SKR:s olika sakområden. Resultatet pekade på ett behov av en tydligare strategi inom SKR för att ge bättre stöd till medlemmarna samt att kompetensen kring välfärdsbrottslighet behöver utvecklas. Utifrån den bakgrunden uppdrog SKR till Lisa Pedersen, sakkunnig inom brottsförebyggande arbete i Göteborgs Stad, att genomföra en intervjustudie i kommuner. I uppdraget ingick att ta fram information om vilka utmaningar kommunerna möter samt att utifrån resultatet av intervjuerna ge förslag på insatser som SKR kan fokusera på. Intervjustudien ska enligt uppdraget undersöka välfärdsbrottslighet där individer, företag eller enskilda medarbetare missbrukar välfärdssystemet samt otillåten påverkan. Under arbetets gång har det blivit tydligt att frågor kring otillåten påverkan och tystnadskulturer har ökat på senare tid och att kommunernas fokus i allt större utsträckning riktas mot det problemområdet. Därför har frågor kring otillåten påverkan fått större utrymme i denna rapport än det först var tänkt.

Avgränsningar

Undersökningen utgör en ögonblicksbild av behov och utmaningar som kommunanställda och deras samverkansparter beskrivit i kvalitativa intervjuer. Sammanställningen gör därmed inte anspråk på att vara heltäckande eller beskriva omfattningen av problemen. Vidare finns många exempel på bra och framgångsrikt arbete i kommunerna som tyvärr inte får utrymme i denna rapport.

I enlighet med uppdraget är undersökningen avgränsad till att endast omfatta kommunala verksamheter. De verksamheter som bedrivs inom landets regioner har därmed inte undersökts. Kommunala utbetalningar inom välfärdssystemen omfattas främst av verksamheter inom ekonomiskt bistånd, personlig assistans, hemtjänst, boenden (HVB-hem), föreningsbidrag och skola/förskola. I intervjuerna har det dock inte i någon större omfattning framkommit relevant information inom utbildningsområdet eller avseende boenden. Om det beror på urvalet av intervjupersoner eller att omfattningen

av välfärdsbrottsligheten är lägre inom dessa områden är svårt att säga men oavsett anledning berörs inte dessa områden i resultatet. När det gäller arbete mot korruption samt hot och hat mot förtroendevalda, bedrivs sedan flera år tillbaka ett omfattande arbete inom SKR. Dessa områden har därför fått lämna utrymme i rapporten till andra former av otillåten påverkan som inte är lika utforskade av SKR. Slutligen ska tilläggas att välfärdsbrottslighet och otillåten påverkan är två stora problemområden som inte låter sig genomlysas i detalj inom ramen för denna undersökning. Det finns således anledning att utforska frågorna vidare.

Undersökningens genomförande

Undersökningen har i enlighet med uppdraget bestått av en intervjustudie. Resultatet från intervjuerna har sammanställts, analyserats och resulterat i en rad rekommendationer och förslag till fortsatt arbete. Intervjustudien har omfattat ett urval av 30 kommuner med representation från de flesta kommungrupper i SKR:s kommungruppsindelning i syfte att få med perspektiv från stora, medelstora och mindre kommuner. Kommuner som har ett väl utvecklat arbete kring välfärdsbrott är överrepresenterade eftersom det funnits ett särskilt värde att ta del av deras erfarenheter. Ett flertal tjänstepersoner inom olika funktioner har intervjuats för att få olika perspektiv på kommunernas arbete och dess utmaningar. Exempel på yrkesområden är socialsekreterare, säkerhetschefer, brottsförebyggande samordnare, controllerfunktioner, socialchefer och kommunchefer. I några kommuner har även representanter från det politiska styret intervjuats.

Intervjuerna har bestått av semistrukturerade samtal och fokuserat på tre övergripande frågor:

- Hur arbetar er kommun mot välfärdsbrott och otillåten påverkan?
- Vilka utmaningar och hinder förekommer i det arbetet?
- Vilket stöd skulle ni behöva från SKR?

I enlighet med uppdraget har intervjuer också genomförts med tjänstepersoner inom samverkande myndigheter inom Polismyndigheten, Skatteverket, Försäkringskassan, Ekobrottsmyndigheten och Brå. Intervjuer har också genomförts internt med tjänstepersoner på SKR samt med två revisionsbyråer. Vidare har dialoger förts med delar av SKR:s arbetsutskott.

Totalt har 85 personer intervjuats under september och oktober 2021. Eftersom uppdraget omfattar två breda problemområden har det stora materialet från intervjuerna sållats. Sammanställningen av intervjuerna består således av de ämnen som återkommit i intervjuerna och framträtt som dominerande i intervjupersonernas beskrivningar.

Begrepp

De två problemområden som ingått i intervjuundersökningen och som behandlas i denna rapport är välfärdsbrott och otillåten påverkan. Nedan redovisas några olika varianter av hur begreppen brukar definieras samt hur de används i denna undersökning.

Välfärdsbrottslighet

Många utredningar inom området har konstaterat att det inte finns någon allmänt vedertagen definition av välfärdsbrottslighet eller vad som ingår i begreppet. Brottsförebyggande rådet, Brå, beskriver att välfärdsbrottslighet i första hand inkluderar bidragsbrott och bedrägerier mot välfärdssystemet, men även stöd och ersättningar till föreningsliv och organisationer.¹ I den statliga utredningen *Kvalificerad välfärdsbrottslighet* så beskrivs välfärdsbrottsligheten som ett brott som begås mot välfärdssystemen och andra närliggande skattefinansierade eller skattesubventionerade system. Samtidigt konstateras att det inte finns några bestämda definitioner av begreppen välfärd eller välfärdssystemen.²

Det finns flera anledningar till att det är relevant för kommunerna att bedriva ett aktivt arbete mot välfärdsbrott. I beskrivningar av välfärdsbrottslighet lyfts ofta fram att brottsligheten är samhällsskadlig inte bara genom att utnyttja våra gemensamma skattemedel, utan också genom att undergräva tilliten och förtroendet för samhällssystemet. Skadeverkningarna av välfärdsbrottsligheten beskrivs således i termer av att brottsligheten i förlängningen hotar det demokratiska systemet. Ytterligare en aspekt av arbetet mot välfärdsbrottslighet är att brotten finansierar organiserad brottslighet. Även om inkomster från till exempel narkotikaförsäljning genererar större inkomster

¹ Skinnari (2015)

² SOU 2017:37

till den organiserade brottsligheten, visar uppgifter, bland annat från Polismyndigheten, att välfärdsbrotten som kopplas till kriminella nätverk ökar.³

Välfärdsbrottsligheten tar sig flera olika uttryck i den kommunala kontexten. Det kan handla om att enskilda personer, genom att lämna uppgifter som inte är korrekta, beviljas bistånd som de inte har rätt till. Det kan också handla om brott som begås av företag eller föreningar inom ramen för kommunala upphandlingar av välfärdstjänster eller genom föreningsbidrag och avtal om Idéburet offentligt partnerskap (IOP). Hur omfattande välfärdsbrottsligheten inom kommunerna är saknas säkra data om. Det har gjorts några försök att göra uppskattningar men dessa har mötts av invändningar.⁴ Den statliga utredningen *Kontroll för ökad tilltro* konstaterade att kunskapen om felaktiga utbetalningar från den kommunala välfärden är låg och att frågan därför bör belysas mer.⁵

I en underlagspromemoria till den nyss nämnda utredningen beskrivs att fuskets inom de kommunala välfärdssystemen främst drabbar ekonomiskt bistånd, hemtjänst, personlig assistans, HVB-hem, skolverksamhet, föreningsbidrag, bostadsanpassning samt alkohol- och tobakstillstånd.⁶ Av dessa områden har det i intervjuerna som ligger till grund för denna rapport främst lyfts problematik kring ekonomiskt bistånd (försörjningsstöd), personlig assistans, hemtjänst och föreningsbidrag. Nedan redovisas därför kort hur brottsupplägg inom dessa områden kan se ut.

Inom försörjningsstöd och övrigt ekonomiskt bistånd brukar främst två olika tillvägagångssätt beskrivas. Det ena förfarandet handlar om att den sökande inte redovisar alla sina inkomster i ansökan och det andra förfarandet handlar om att den sökande uppger en alltför hög hyreskostnad genom att inte redovisa att det finns flera vuxna i hushållet.⁷ Många kommuner har under de senaste åren uppmärksammat fusk med folkbokföringen och ”skenskilsmässor” som innebär att ett par som lever ihop, folkbokför sig på olika adresser för att få tillgång till högre ekonomiskt bistånd och andra bidrag.

³ Polismyndigheten (2020)

⁴ SOU 2020:35, s.122-123.

⁵ SOU 2020:35, s. 449.

⁶ Governo (2019)

⁷ Se tex. Shannon m.fl (2016) samt SOU 2017:37

Bedrägerier kopplade till personlig assistans är exempel på när företag kan användas som brottsverktyg. Det finns mycket som tyder på att det är svårare för kommunerna att upptäcka välfärdsbrott som begås av företag samt att möjligheterna till kontroll minskar när huvudmannansvaret är delat mellan kommun och stat, vilket gäller för insatser enligt Lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS).⁸ Förra året släpptes en rapport från Nationellt underrättelsecentrum som kartlagt brott som utnyttjar reglerna kring assistansersättning i kombination med regler kring arbetskraftsinvandring. Kartläggningen visar att arbetstillstånd inom personlig assistans utnyttjas systematiskt för assistansbedrägerier samt att det finns kopplingar till såväl organiserad brottslighet som till våldsbejakande extremism. I kartläggningen finns exempel på det som brukar kallas ”brukarimport” och som innebär att man med hjälp av skenanställning tillskansar sig arbetstillstånd för att i nästa steg begära assistansersättning för medföljande familjemedlem.⁹ Liknande tillvägagångssätt har även beskrivits i en rad medialt uppmärksammade domar, samt i en reportageserie av Sveriges Television.¹⁰

På liknande sätt har ett antal uppmärksammade rättegångar och domar under de senaste åren riktat ljuset mot hur hemtjänstverksamhet kan användas för att genomföra avancerade bedrägerier. I den nyligen publicerade boken *Hemtjänstmaffian* beskriver de två journalisterna Mira Hjort Klingberg och Karl Martinsson hur företag inom hemtjänstverksamhet, som upphandlats genom Lagen om valfrihetssystem (LOV), lurar kommunerna på omfattande summor genom att fuska med brukare och tidsregistrering. I boken beskrivs också hur företag som är verksamma i flera kommuner kan bedriva dubbelregistrering av personal som inte upptäcks i kommunernas kontroller. Vidare pekar journalisterna på skillnaderna mellan olika kommuners arbete med att följa upp, kontrollera och polisanmäla fusk.¹¹ Fusk inom hemtjänstverksamhet omfattas, dels av att företag fakturerar kommunen för fler utförda timmar än vad som beviljats i biståndsbeslutet, dels att brukarens behov av hemtjänst överdrivs eller att hemtjänstföretaget helt enkelt inte genomför de insatser som brukaren beviljats. Det förefaller vara svårare att upptäcka och motverka felaktigheter i verksamheter som köps med hjälp av

⁸ Se tex. Polismyndigheten (2021) och SOU 2020:35, s. 453

⁹ Nationellt underrättelsecentrum (2020)

¹⁰ <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/har-ar-granskning-om-assistansfusket-i-korthet>

¹¹ Klingberg & Martinsson (2021)

lagen (2008:962) om Valfrihetssystem, än om köpen sker med hjälp av lagen (2016:1145) om Offentlig upphandling.¹²

Fusk med föreningsbidrag beskrivs som särskilt svårt att upptäcka eftersom en och samma förening kan beviljas stöd från flera håll. Dels kan olika nämnder inom samma kommun bevilja ekonomiskt stöd, dels kan medel betalas ut av andra myndigheter och studieförbund.¹³ Brå konstaterar också att kontrollerna försvåras av begränsade möjligheter till insyn i föreningar, jämfört med företag.¹⁴ I intervjuerna som ligger till grund för denna rapport beskrivs framförallt problematiken kring att föreningar inte genomför verksamhet på det sätt som de beskrivit i ansökan.

Otillåten påverkan och tystnadskultur

Otillåten påverkan är ett samlingsbegrepp för handlingar som syftar till att påverka en tjänsteperson eller förtroendevald att agera på ett annat sätt än denne tänkt, till exempel fatta ett annat beslut inom ramen för myndighetsutövning eller välja att inte polisanmäla händelser. Otillåten påverkan kan innebära brottsliga handlingar men också handlingar som inte är brott i juridisk mening. En vanlig beskrivning är att otillåten påverkan omfattas av trakasserier, hot, skadegörelse, våld och korruption. Mest förekommande är trakasserier.¹⁵

Personerna som försöker påverka har olika motiv och olika tillvägagångssätt. Enligt en undersökning som genomförts av Brå är den vanligaste typen av påverkare en person som uppfattas vara i en desperat situation eller ha en psykisk störning. Påverkansförsöken består i dessa fall ofta av aggressivt beteende och okvädningsord. Rättshaverister, extremister och aktivister drivs mer av sakförhållandet och använder ofta krävande och systematiska metoder för att uppnå målet. Det kan till exempel handla om skrivelser med omfattande kravställningar om begäran av handlingar. Gärningspersoner som är verksamma i företag, till exempel leverantörer, använder sig framförallt mutor och andra otillbörliga erbjudanden för att få sin vilja igenom snarare än trakasserier, hot och våld. Personer inom organiserad brottslighet eller

¹² Governo (2019)

¹³ Governo (2019)

¹⁴ Brå projektplan Välfärdsbrottslighet mot kommuner och regioner

¹⁵ Skinnari, m.fl (2016)

förortsbaserade nätverk är mer benägna att skrämman tjänstepersoner till passivitet genom subtila hot om dennes privatliv.¹⁶

Begreppet tystnadskultur har många olika betydelser men har i den allmänna samhällsdebatten allt oftare kommit att beskriva påverkan från kriminella strukturer som leder till att brottsoffer och vittnen inte samarbetar med rättsväsendet. Brå beskriver i en studie om tystnadskulturer de olika normsystem som leder till att människor inte anmäler brott eller vittnar.¹⁷ Studien pekar bland annat på att invånare i socialt utsatta bostadsområden är en särskilt utsatt grupp och att barn ”lär sig tidigt att inte prata med polisen”. Brå beskriver också hur tystnadskulturen kan sprida sig till offentliga verksamheter som på olika sätt kommer i kontakt med kriminalitet. Det kan leda till att personalen avstår från att ingripa vid händelser samt avstår från att anmäla till Polisen eller socialtjänsten. I en rapport som nyligen togs fram på uppdrag av Göteborgs Stad beskrivs den rådande tystnadskulturen som ett normsystem där medarbetare i staden inte berättar om missförhållanden och situationer som påverkar deras arbete.¹⁸ Rapporten beskriver att det finns en ovilja bland anställda i staden att anmäla händelser som man utsätts för eller får kännedom om i sin yrkesutövning och som är kopplade till kriminalitet.

I den senaste myndighetsgemensamma lägesbilden över organiserad brottslighet som sammanställs årligen av Polismyndigheten, beskrivs förekomsten av otillåten påverkan som en allvarlig sårbarhet hos myndigheterna.¹⁹ Påverkansförsöken omfattar direkta hot men även att myndighetspersonal hängs ut och förtalas på sociala medier, vilket ökar risken för själv censur. Lägesbilden pekar också på framväxten av parallella samhällsstrukturer i socioekonomiskt utsatta områden som ett av de allvarligaste hoten kopplat till den grova organiserade brottsligheten.

Parallella samhällsstrukturer brukar ofta beskrivas som ett alternativt system för ekonomi och rättsskipning men även ett system för normer och sociala regler som skiljer sig från samhället i övrigt. Exempelvis kan kriminella aktörer och religiösa ledare ha stort inflytande över vissa bostadsområden. I socioekonomiskt utsatta områden finns en koncentration av kriminella med

¹⁶ Skinnari, m.fl (2016)

¹⁷ Jonsson & Skinnari (2019)

¹⁸ Ekström (2021)

¹⁹ Polismyndigheten (2021)

vårdskapital som gör att det möjligt att påverka tjänstepersoner med mer subtila medel än direkta hot, eftersom de kriminella grupperna är välkända och omtalade. Tjänstepersoner kan bli påverkade bara genom att veta vem personen är och vilket våldskapital denne, eller dennes familj, besitter. I Polismyndighetens lägesbild nämns till exempel att vissa släkt- och klanbaserade kriminella nätverk har ökat sina påtryckningar mot offentlig sektor.²⁰

Det är viktigt att kommunernas arbete för att motverka otillåten påverkan sker metodiskt och på såväl strategisk som på operativ nivå. Brå har tagit fram en handbok som ger stöd i arbetet samt flera tips på metoder och arbetssätt som kan användas för att förebygga otillåten påverkan. Bland annat framhålls vikten av att integrera arbetet mot otillåten påverkan i det systematiska arbetsmiljöarbetet. Vidare påpekas chefernas viktiga roll såväl vid hantering av incidenter som i det förebyggande arbetet.²¹

Pågående inom området

Störst fokus på de statliga myndigheternas arbete

De senaste åren har det genomförts ett antal statliga utredningar inom välfärdsbrottsområdet.²² Det har också tagits initiativ till en rad satsningar och projekt för att utveckla arbetet mot välfärdsbrott.²³ Dessa utredningar och satsningar har nästan uteslutande haft fokus på arbetet inom statliga myndigheter. Mycket begränsad uppmärksamhet har ägnats åt välfärdsbrotten som drabbar de kommunala verksamheterna trots att kommuner betalar ut stora belopp till individer, företag och föreningar som utför välfärdstjänster. Det finns därmed en risk för att kommunerna hamnar på efterkälken i utvecklingsarbetet, vilket också påtalas i många intervjuer i denna intervjustudie. Flera intervjupersoner lyfter risken för en ”övervältringseffekt” på kommunerna, alltså att de kriminella så småningom kommer att välja att rikta sin aktivitet mot de kommunala utbetalningssystemen i takt med att de statliga myndigheterna blir skickligare på att förebygga och upptäcka fusk.

²⁰ Polismyndigheten (2021)

²¹ Jonsson, m.fl (2017)

²² Se tex. SOU 2017:37, SOU 2020:35, SOU 2019:59

²³ Tex. MUR - Motståndskraft hos Utbetalande och Rättsvårdande myndigheter, mot missbruk och brott i välfärdssystemen, initierades av Försäkringskassan 2019.

Samma diskussion har även förts med anledning av förslaget om att en ny myndighet, Myndigheten för utbetalningskontroll, ska inrättas i syfte att förebygga, förhindra och upptäcka felaktiga utbetalningar från de statliga välfärdssystemen.²⁴ Det förefaller dock som att uppmärksamheten sakta håller på att vändas mot kommunerna. Nedan följer några exempel på utvecklingsarbete som riktas mot kommunernas verksamheter.

Brottsförebyggande rådet, Brå

Brottsförebyggande rådet har fått i uppdrag av regeringen att öka kunskapen om välfärdsbrott där företag eller föreningar används som brottsverktyg och som riktar sig mot kommuner och regioner. Utredningen omfattar såväl en större enkätstudie som en intervjustudie med representanter från kommuner och regioner. I uppdraget ingår att Brå ska kartlägga problemen samt identifiera åtgärder. Vidare ska Brå göra en så kallad crime proofing-analys för att identifiera svaga regelverk som skapar möjligheter för brottslighet. Uppdraget ska slutredovisas i mars 2022 och omfattar brott kopplade till hemtjänst, personlig assistans, vårdgivare och andra välfärdstjänster, samt olika typer av föreningsstöd. Projektet förväntas leda till utökad kunskap samt bättre förutsättningar för kommuner och regioner när det gäller att identifiera, förebygga, och vidta åtgärder mot välfärdsbrott. Brå vill också utarbeta ett metodstöd för kommuner och regioner.²⁵

Myndighetssamverkan mot grov organiserad brottslighet

Sedan år 2008 bedriver tolv myndigheter en myndighetsgemensam samverkanssatsning mot den organiserade brottsligheten. Satsningen innebär att myndigheterna har en gemensam struktur för att fatta beslut om och genomföra operativa insatser på nationell och regional nivå. I den senaste myndighetsgemensamma lägesbilden framhölls välfärdsbrottslighet och otillåten påverkan som särskilt viktiga områden att arbeta med.²⁶ I samverkanssatsningen ingår endast statliga myndigheter men i september 2021 fattades beslut om projektet Municipal som riktar sig mot kommunernas arbete mot välfärdsbrottslighet och otillåten påverkan. Projektet syftar till att öka kunskapen samt att stärka kommunernas förmåga att bekämpa välfärdsbrottslighet på kommunal nivå. Fem kommuner kommer att ingå i projektet

²⁴ SOU 2020:35

²⁵ Brå projektplan Välfärdsbrott mot kommuner och regioner (2021).

²⁶ Polismyndigheten (2021).

(Uppsala, Södertälje, Linköping, Örebro och Helsingborg) och projektets ambition är att erfarenheterna sedan ska spridas till andra kommuner.²⁷

I oktober 2021 redovisades resultatet av ett pilotprojekt som Skatteverket samordnat och som också bedrivits inom ramen för den myndighetsgemensamma satsningen mot organiserad brottslighet. Projektet syftade till att bekämpa felaktig folkbokföring och resultatet visade att folkbokföring används som ett brottsverktyg inom den organiserade brottsligheten för att genomföra flera olika typer av brott, däribland välfärdsbrott. Projektet har bedrivits i samverkan med kommunerna Södertälje och Göteborg för att öka kunskapen om hur lokal samverkan med kommuner kan utformas.²⁸

Även om det går att hitta fler exempel på satsningar som involverar kommunala välfärdsutbetalningar så verkar det finnas en samstämmig bild av att det finns mycket att utveckla inom området.

²⁷ Dialog 2021-09-30 med bland annat projektansvarig Anna Björklund, Polismyndigheten.

²⁸ Skatteverket (2021) Regeringsbeslut 2020-06-25, Fi2020/02991/S

Resultatet av intervjuerna

Det kan konstateras att kommunerna arbetar olika med välfärdsbrott och otillåten påverkan. Skillnaderna beror delvis på att kommunerna har olika storlek, befolkningsstruktur och problembild. Men det finns också stora olikheter när det kommer till organisering och prioritering av arbetet. I de flesta kommuner som studerats finns en medvetenhet om att intresset kring välfärdsbrott och otillåten påverkan växer. Samtliga personer som intervjuats anser att problematiken kring såväl välfärdsbrott som otillåten påverkan är områden som behöver utforskas mer.

Intervjuerna har bestått av öppna frågor där respondenterna fått beskriva vilka utmaningar och hinder som förekommer i arbetet mot välfärdsbrott och otillåten påverkan. Svaren kan kategoriseras i fem områden och redovisas nedan under följande rubriker:

- Behov av information, kompetens och kunskap
- Det saknas verktyg, struktur och samordning kring välfärdsbrott
- Brist på stöd och styrning från ledningen
- Särskilt om otillåten påverkan
- Intressekonflikter och målkonflikter

Behov av information, kompetens och kunskap

Vad innebär det för oss?

”Vi vet inte vart vi ska börja. Hur tar vi oss an detta? Vilka verksamheter berörs?”

Av intervjuerna framkommer att det är svårt att ringa in och definiera begreppet välfärdsbrott och hur det tar sig uttryck i en kommun. De flesta kommuner i undersökningen vittnar om ett stort behov av att öka kunskapen hos tjänstepersoner inom många verksamheter och på samtliga nivåer i organisationen. De kommuner som uppger att de ligger i startgroparna för arbetet frågar sig vilken typ av kompetens de bör tillföra i sin kommun. De kommuner som kommit lite längre i arbetet efterfrågar stöd från nationell nivå med informations- och utbildningsinsatser. Den samlade bilden från intervjuerna är att kommunerna, oavsett var de befinner sig i arbetet, vill ta ett steg till i

arbetet och behöver kunskap för att komma vidare. Eller som en intervju-person uttryckte det: ”förklara inte bara problemen, ge oss lösningarna”. Det ska tilläggas att behovet av kompetens ser olika ut inom de olika arbetsprocesserna som kan kopplas till välfärdsbrott. Till exempel verkar processerna kring fakturahantering och upphandling var tydligare reglerade än uppföljning och kontroll.

Vanliga frågor som dyker upp i intervjuerna handlar om kunskap i hanteringen av ärenden: Vad har de kriminella för tillvägagångssätt? Kan man se mönster och trender? Vad ska vi vara uppmärksamma på? Hur gör vi våra kontroller relevanta, träffsäkra och effektiva? Även samverkande myndigheter påtalar behovet av en generellt högre kunskapsnivå inom kommunerna när det gäller välfärdsbrott.

Hur gör andra kommuner?

Uttrycket ”att uppfinna hjulet” har varit vanligt förekommande i intervjuerna och uttrycks av de kommuner som upplever att de håller på att försöka lösa problem som de misstänker att även andra kommuner har. Det finns ett omfattande behov av omvärldsanalys och en vilja att veta vilket arbete som pågår i andra kommuner. Kommunerna organiserar sitt arbete kring välfärdsbrott på olika sätt och det kan vara en utmaning för att kunna samarbeta och utbyta information. Det efterfrågas också kunskap om vad som pågår nationellt.

Okklarheter kring sekretessen

”När man anställs får man mest information om tystnadsplikten och det personliga ansvaret att inte lämna ut något, inte så mycket om vad som faktiskt är okej att säga”.

I nästan samtliga intervjuer uppges sekretesslagstiftningen vara ett hinder i arbetet mot välfärdsbrott. Framförallt vittnar många om att det finns en osäkerhet kring var gränserna går för vilken information man får dela. Rädslan för att göra fel leder till att man håller sig långt innanför gränsen. Att ”gömma sig bakom sekretessen” är ett återkommande uttryck i intervjuerna, framförallt hos de intervjupersoner som uttrycker en frustration över svårigheter att samverka med socialtjänsten. Flera intervjupersoner lyfter å andra sidan fram sekretesslagstiftningen som ett viktigt skydd för individen och menar att det inte handlar om en ovilja att dela med sig, utan snarare en

okunskap om vad gränserna går. Det finns en osäkerhet huruvida det egna arbetssättet faktiskt grundar sig i lagstiftningen eller om det kanske snarare är en lokal rutin, eller ”så som man alltid gjort”. Flera intervjupersoner anser att sekretesslagstiftningen behöver anpassas till den rådande samhällsutvecklingen för att utgöra ett bättre verktyg för att bekämpa kriminalitet.

Det saknas verktyg, struktur och samordning kring välfärdsbrott

”Fusk upptäcks av en slump och man springer på bollarna som dyker upp”

I intervjuerna framkommer att många kommuner saknar systematik för att upptäcka fusk. Bilden som förmedlas av arbetet är att det är enskilda, drivande handläggare som uppmärksammar problem. När fusken väl upptäcks beskriver många intervjupersoner att det saknas systematik för att omhänderta dessa ärenden. Handläggarna som ser och misstänker saker vet inte vad de ska göra med sina misstankar. Det finns dock undantag i vissa kommuner som arbetar på ett strukturerat och systematiskt sätt. Särskilt inom försörjningsstöd finns i flera kommuner utpekade handläggare för felaktiga utbetalningar (FUT) som anställts för att omhänderta ärenden med misstänkt fusk. Några kommuner har också anställt särskilda tjänstepersoner som följer upp och kontrollerar kommunens avtal, vilket verkar vara en framgångsfaktor.

Det förebyggande perspektivet saknas

Det bästa sättet att motverka välfärdsbrott är naturligtvis att se till att det aldrig händer. Dock uppger många tjänstepersoner att det förebyggande perspektivet sällan finns med i arbetet. Självklart kan utökade kontroller verka avskräckande för den som vill begå bidragsbrott men många intervjupersoner efterfrågar ett utökat förebyggande arbete där exempelvis de som ansöker om bidrag lotsas till att göra rätt från början. Ett viktigt verktyg i det förebyggande arbetet är att göra riskanalyser för att identifiera svagheter i organisationen och i de egna verksamheterna. Även om det finns ganska gott om tillgänglig kunskap och information om hur man går tillväga (bland annat genom information som sprids av SKR) verkar det förebyggande arbetet vara eftersatt i många av de intervjuade kommunerna.

Det efterfrågas bättre verktyg och vägledning

”Det känns nästan som att min egen organisation motarbetar mig. Jag har fått ett uppdrag men inga verktyg.”

Flera intervjupersoner uppger att det inte finns tillräckligt stöd för arbetet när det gäller till exempel IT-system och verksamhetsnära stöd för säkerhet, HR-frågor och juridik. Särskilt tydligt framkommer det hos intervjupersoner som tidigare varit anställda inom en statlig myndighet och börjat arbeta i en kommun. Det förekommer att personer rekryterats från exempelvis Försäkringskassan eller Skatteverket med uppdraget att bygga upp ett fungerande arbete inom någon del av välfärdsbrottsområdet. I intervjuerna beskriver de att de upptäckt att förutsättningarna inte har utvecklats i kommunen och att de inte riktigt vet var de ska börja leta. Många nämner till exempel behovet av att göra mer omfattande bakgrundskontroller av personer, företag och föreningar. Det finns en osäkerhet kring vilka kontroller som får lov att göras och det finns en osäkerhet kring om det ens är lämpligt att göra omfattande bakgrundskontroller och hur den informationen i så fall ska användas. Vidare görs en avvägning kring arbetstiden det tar att utföra bakgrundskontroller och om det ryms inom ramen för ens uppdrag. Flera tjänstepersoner uppger att införandet av systemet SSBTEK²⁹ i kommunen är ett bra stöd för att göra kontroller av utbetalningar till enskilda individer. Det uppfattas dock av vissa funktioner att det saknas bra verktyg för att göra kontroller av företag och föreningar. Kunskapen om hur man genomför previsionskontroller och bakgrundskontroller är troligtvis mer utbredd hos de tjänstepersoner som arbetar i upphandlingsprocessen och kan behöva spridas även till andra personalgrupper.

I intervjuerna beskrivs också hur det saknas fungerande verktyg till handläggare som upptäckt fusk och oegentligheter och vill göra ett avslag. Särskilt tydligt är detta inom föreningsbidrag där tips rörande föreningen kan komma från till exempel Polisen eller andra aktörer som arbetar i lokalsamhället och som signalerar att något inte står rätt till i föreningens verksamhet. Det kan gälla tips om att föreningen inte utför den verksamhet som den fått bidrag för men det kan också röra tips om kopplingar till kriminella gäng eller extremism. För handläggarna är det svårt att veta hur man ska

²⁹ SSBTEK är en e-tjänst som gör det möjligt för kommunen att få information om individer från statliga myndigheter och organisationer.

upprätta ett underlag för avslag av ansökan som uppnår krav på transparens och som håller måttet juridiskt. I intervjuerna har några handläggare beskrivit att de känner sig ensamma och utsatta i avsaknad av vägledning och tydliga riktlinjer för hur de ska hantera svåra ärenden.

Samordning saknas inom kommunerna

”Man mäktar bara med att ta hand om det man själv har framför sig. Det blir för stort om man ska nysta vidare”

Återkommande i intervjuerna är att tjänstepersoner upplever att de arbetar i stuprör och att det saknas samordning inom kommunen mellan de olika verksamheterna där det kan förekomma välfärdsbrott. Det finns en frustration över att målet, när man upptäcker fusk, endast blir att göra ett avslag på ansökan och att man inte går vidare med att avslöja de som fuskar. Många intervjuade vittnar om en irriterande insikt om att vissa personer satt i system att fuska och även utnyttjar andra välfärdssystem. De beskriver en känsla av vanmakt över att man inte jobbar med hela problembilden och att man inte delar information med varandra om fuskande personer och familjer. Man upplever att det inte finns någon ”avställningsyta” för den informationen man sitter inne på.

Samordning med övrigt brottsförebyggande arbete

”Vi jobbar inte med det brottsförebyggande här. Eller, jo, det gör vi ju. Men det brottsförebyggande arbetet ligger på en annan avdelning”

Liksom beskrivits i förra stycket är det endast få intervjupersoner som uppger att de har kontakt med andra delar av organisationen som drabbas av välfärdsbrott. Och endast i några undantagsfall har de kontakt, eller ens kunskap om, de funktioner inom kommunen som arbetar med övrigt brottsförebyggande arbete.

De flesta kommuner har idag en funktion som i någon utsträckning ansvarar för trygghetsskapande- och brottsförebyggande arbete. I större kommuner kan det vara flera funktioner. I mindre kommuner kan det vara ett uppdrag som utgör en del av en tjänst. Inte sällan finns dessa funktioner organiserade i anslutning till kommunens säkerhetsfunktion och har kunskap om såväl organiserad brottslighet som kriminella individer och familjekonstellationer i

kommunen. Att den samlade kunskapen om kriminaliteten i lokalsamhället även skulle kunna användas för att bekämpa välfärdsbrott tycks vara ganska främmande för de flesta personer som intervjuats. Och det gäller såväl intervjupersoner inom det brottsförebyggande arbetet som inom välfärdsområdena.

Några kommuner som har ett strukturerat arbete kring välfärdsbrott uppger att det är en framgångsfaktor att ha med det brottsförebyggande perspektivet inom arbetet med välfärdsbrotten. I ett fåtal intervjuade kommuner, som kopplat ihop välfärdsbrotten med det övriga brottsförebyggande arbetet, verkar utvecklingen har underlättats av att det redan funnits en tydlig struktur för det brottsförebyggande arbetet där man kunnat integrera arbetet med välfärdsbrott.

Samverkan med polisen och andra statliga myndigheter kring välfärdsbrott

I intervjuer med de statliga myndigheterna framkommer att de tycker att det är svårt att samverka med kommunerna kring välfärdsbrott eftersom kommunerna är organiserade på olika sätt och därmed inte alltid har tydliga kontaktvägar för dessa frågor. Kommunerna ger dock lite olika bilder kring samverkan med myndigheterna. Vissa intervjuade kommuner anser att de har byggt upp en god samverkan med myndigheterna. Det är i regel samma kommuner som även i övrigt har ett väl strukturerat arbete kring välfärdsbrott och som lyckats tillskapa forum för myndighetsgemensamma nätverk. I vissa fall sker sådan samverkan genom något av landets åtta regionala underrättelsecenter (RUC) som ingår i den nationella myndighetsgemensamma satsningen mot grov organiserad brottslighet som startade 2009.³⁰ Sekretesslagstiftningen förhindrar kommunerna att delta fullt ut i dessa nätverk men vissa större kommuner har hittat alternativa lösningar. De flesta kommuner som ingår i undersökningen vittnar dock om att de gärna hade haft mer samverkan med statliga myndigheter. Många framhåller att sådan samverkan endast är förbehållen de stora kommunerna och att de statliga

³⁰ Mer information om nätverket finns på Polisens hemsida: <https://polisen.se/om-polisen/polisens-arbete/organiserad-brottslighet/myndighetsgemensam-satsning-mot-organiserad-brottslighet/>

myndigheterna inte är organiserade för att kunna bedriva samverkan på lokal nivå med landets alla kommuner.

Det finns anledning att särskilt lyfta fram samverkan med Polisen kring anmälningar om misstänkta bidragsbrott. Även om det i de flesta kommuner finns skriftliga rutiner kring hur polisanmälningar ska gå till, kvarstår frågor kring vilka underlag som ska lämnas in och hur mycket en kommun själv ska utreda innan ärendet lämnas över till Polisen. Som tidigare nämnts har vissa kommuner särskilt utsedda tjänstepersoner som utreder misstänkta fusk medan andra kommuner inte har den möjligheten. Några intervjupersoner uppger att det känns som bortkastad tid att göra polisanmälningar eftersom de uppfattar att det oftast inte leder vidare till åtal. Den upparbetade samverkan som kommunen har med polisen är oftast på lokal nivå medan bedrägeribrotten utreds i en annan, central del av Polisregionens organisation. Tilläggas bör också att ganska få kommuner uppger i intervjuerna att de regelmässigt anmäler misstänkt bidragsfusk till polisen.

Brist på stöd och styrning från ledningen

”Man är ju inte så sugen på att börja vända på stenarna om man inte vet att man har högsta ledningens stöd i det”

Många uttrycker hur viktigt det är att känna stöd från ledningen för att våga driva frågor kring välfärdsbrott. I synnerhet om det innebär att interna brister i organisationen blottläggs. Det finns en oro för att det kan slå tillbaka och vändas emot en själv. Några intervjupersoner vittnar också om erfarenheter av att de själva eller kollegor blivit utfrusna och baktalade, i arbetsgruppen eller av chefer, när de berättat om oegentligheter. Utifrån underlaget i intervjuerna går det dock inte dra slutsatsen att tjänstepersoner känner sig tystade av sin organisation. Det som beskrivs är snarare en upplevelse av att cheferna inte förstår hur omfattande problematiken är.

”Man får kämpa för att ens få legitimitet att arbeta med frågan. De fattar inte! Gör vi inget så faller hela systemet! Det är en stå- eller falla-fråga!”

Bland de tjänstepersoner som arbetar långt ut i organisationen uppger många att de känner sig ensamma i sitt arbete och att de lyfter problem till cheferna men att problemen inte åtgärdas eller tas tag i. De tycker att ledningen inte

förstått allvaret i frågan om välfärdsbrott och otillåten påverkan. Kanske är upplevelsen av sådan ”organisatorisk tröghet” inte unik för just detta område men många intervjuade vittnar om en frustration som växer underifrån och som inte blir bekräftad av den strategiska nivån i organisationen. Det gäller inte minst händelser av otillåten påverkan där de tjänstepersoner som drabbas oftast är de längst ut i organisationen som möter medborgaren.

”Det är ju inte förvaltningsledningen som stöter på det i vardagen. Det är ju medarbetarna”

Det finns emellertid undantag från ovanstående. Några kommuner har uppdrag och styr signaler som kommer från högsta ledningen. Det är tydligt att detta är en framgångsfaktor i de kommuner som bedriver utvecklingsarbete kring välfärdsbrott och otillåten påverkan.

Särskilt om otillåten påverkan

Ett dolt men växande problem

”Det är klart att det förekommer även här. Varför skulle vi vara förskonade? Men jag tror inte att folk berättar att de blivit utsatta. Jag tror inte ens att de vet att de blivit utsatta”

De flesta kommuner uppger att problemet med otillåten påverkan har blivit större. Ingen av de intervjuade kan hänvisa till statistik men merparten ger ändå en bild av att problematiken ökat under de senaste åren. Orsaken till att det ökat kan de inte med säkerhet svara på men många hänvisar till en känsla av att ”samhället hårdnat” och att hot och hat blivit vanligare. Många tror också att det beror på att kriminaliteten blivit mer omfattande. Flera av de mindre kommunerna nämner att blodiga gängkonflikter inte längre är ett storstadsfenomen. Några intervjuade reflekterar över att man under den senaste tiden börjat prata mer om problemet internt i organisationen och att medarbetarna därför har börjat berätta om händelser de upplevt. I intervjuerna nämns också att det kan vara svårt att beskriva om en händelse är otillåten påverkan eller ”bara en upprörd klient”.

Hot och våld – vad är nytt med det?

”Det har blivit råare (i samhället). Förr kunde man hantera klienter som kommer och gapar och skriker men nu vet man ju inte vad de kan ta sig till”.

Några intervjupersoner påtalar att det i alla tider, särskilt inom socialt arbete, förekommit hot och våld och att man som tjänsteperson i det offentliga behöver vara rustad för att hantera svåra ärenden. Psykisk ohälsa, missbruk och annan problematik har alltid gjort vissa klienter svåra att hantera. Dock framträder i flera intervjuer en viktig skillnad som beskrivs som att det finns klienter som man inte har kontroll över och som upplevs som farligare än de som ”kommer och gapar och skriker”. Framförallt beskrivs detta i intervjuer med tjänstepersoner som arbetar längre ut i organisationen, det vill säga handläggare och socialsekreterare. Och särskilt tydligt blir det när man pratar med personer som arbetar i socioekonomiskt utsatta områden som präglas av gängkriminalitet och parallella samhällsstrukturer. Där är medvetenheten om de kriminellas våldskapital utbredd hos tjänstepersonerna. De intervjupersoner som har erfarenheter från arbete i socioekonomiskt utsatta områden berättar om påtryckningar från de kriminella grupperingarna i området och att tjänstepersonerna inte alltid blir direkt hotade men att de inte heller vill anmäla brott eller reagera mot händelser på grund av rädsla för repressalier.

Hur långt kommunerna har kommit i att utveckla arbetet för att bekämpa organiserad brottslighet beror på kommunens storlek och problembild. Dock blir det i intervjuerna tydligt att även de mindre kommunerna har en medvetenhet om att de har, eller kan komma att få, problem med kriminella gäng och nätverk. Och även om behoven ser olika ut uppger samtliga kommuner att de skulle behöva mer kunskap om hur organiserad brottslighet påverkar kommunala verksamheter. Det finns en frustration över att de kriminella alltid ligger ”steget före”.

Ett problem som i detta sammanhang lyfts i intervjuerna handlar om anställda som har kopplingar till gängkriminalitet eller våldsbejakande extremism. För detta saknas verktyg och i synnerhet påpekar de intervjupersoner som arbetar med säkerhetsfrågor att deras HR-funktioner inte har det perspektivet i sitt arbete, varken vid rekrytering eller när problem med befintlig personal upptäcks. Som en säkerhetschef uttrycker det: *”Har man väl fått in dem i systemet är det omöjligt att bli av med dem”.*

En annan intervjuperson som uttrycker sin frustration över att det saknas verktyg föreslår att arbetsgivaren bör kunna göra en plan för den medarbetare som har kopplingar med gängkriminalitet liksom man gör en rehabiliteringsplan när någon är sjuk. Det finns såklart många olikheter mellan sjukdom och kriminalitet men förslaget belyser det som uttrycks i flera intervjuer, nämligen att det saknas verktyg och att chefer därför väljer att inte agera alls på information de får och att den anställde jobbar vidare som vanligt, trots tveksamma kopplingar.

Bristande system för anmälningar och rapportering

”Det händer att jag avråder personalen från att anmäla eftersom det ändå inte leder någonstans. Polisen vill att vi ska anmäla, men det gör vi inte”

Det finns en frustration över att rättsprocessen tar lång tid och att situationer med hot och rädsla kan ha blåst över när det väl är dags för rättegång. En säkerhetsansvarig i en kommun berättar om en situation där en tjänsteperson levte med en allvarlig hotbild men att denne kunnat återgå till ett normalt liv när situationen lugnat sig efter en tid. När det sedan blev dags för rättegång drog hoten igång igen och därmed även skyddsarbetet. Den säkerhetsansvarige tyckte att sådana erfarenheter gjorde det svårt att motivera för medarbetarna att polisanmäla hot.

Utifrån intervjuerna kan man konstatera att personsäkerhetsarbetet, i synnerhet i mindre kommuner, sällan är särskilt utbyggt. Oftast blir hot mot tjänstepersoner en arbetsmiljöfråga som landar hos chefer som har arbetsmiljöansvaret men saknar viktiga kunskaper om personsäkerhetsarbete.

Några kommuner arbetar aktivt för att utveckla arbetet mot otillåten påverkan. Vanligast är att säkerhets- eller trygghetsfunktionen är drivande i frågan men i några kommuner har HR-funktionen fått uppdraget. Vem som driver frågan verkar till viss del påverka om fokus ligger mer på arbetsmiljöfrågor eller på själva brotten. Båda perspektiven är emellertid viktiga i arbetet. Intervjupersoner som har erfarenhet av arbete i dessa kommuner berättar om positiva upplevelser när de känt att arbetsgivaren tog problemen på allvar: *”Det kändes tryggt att cheferna brydde sig. Man kände sig betydelsefull”*.

Flera intervjupersoner uppger att deras kommun inte har ett fungerande internt incidentrapporteringsystem som omfattar otillåten påverkan. Det kan till exempel bero på att det IT-system som används för rapportering av arbetsmiljöskador och tillbud inte har en valbart alternativ som passar för mer subtila påverkansförsök än hot och våld.

Hot och hat mot förtroendevalda

”Fortsätter det så här kommer vi inte att kunna rekrytera politiker som har familj eller politiker som har... känslor”

Problematiken kring hot och hat mot förtroendevalda tas upp i flera intervjuer. Samstämmigt vittnar många om att tonen har hårdnat, att möjligheterna till påverkan har ökat med användandet av sociala medier samt att media, framförallt lokalpressen, utnyttjas som påtryckningsmedel. Utifrån det urval av kommuner som intervjuats i denna undersökning, verkar problemet vara störst i mindre kommuner. Och till skillnad från problematiken som beskrivs för tjänstepersoner är det inte hoten från kriminella grupperingar som framhålls i intervjuerna när det gäller hot mot förtroendevalda. Rättshaverister och lokala grupperingar som sprider hat på sociala medier och piskar upp stämningen mot lokala politiker, framställs som ett så omfattande problem i vissa kommuner att den demokratiska processen beskrivs som hotad. Dessutom beskrivs hur rädslan spiller över på de kommunala tjänstepersonerna och att självcensuren är påtaglig i dessa kommuner.

Intressekonflikter och målkonflikter

Konflikter mellan olika perspektiv och intressen utgör hinder i arbetet mot välfärdsbrott. Detta framkommer i samtliga intervjuer genom olika, mer eller mindre explicita, beskrivningar. Ibland finns en stor medvetenhet kring att det förekommer en inbyggd målkonflikt i organisationen eller i det politiska styret. Ibland uttrycks det snarare som en frustration över att bli motarbetad av andra som inte tycks förstå vad som är viktigast. I vissa intervjuer berättas historier som, lite tillspetsat, kan beskrivas som mytbildning eller i det närmaste förtal av ”motståndarsidan”.

Nedan görs ett försök att benämna och sortera i de intressekonflikter som framkommit i intervjuerna. Till skillnad från ovanstående rubriker kring kompetens och struktur är det troligen svårt att hitta en lösning på denna typ

av hinder. Dock är det tydligt att konflikterna behöver lyftas till en diskussion kring hur de operativa verksamheterna i praktiken ska balansera mellan olika styrsignaler och ideologier som krockar.

Socialarbetarens grunduppdrag

Något som återkommer i nästan samtliga intervjuer är att kontrollarbetet krockar med grunduppdraget inom socialt arbete som handlar om att hjälpa och stödja människor. I intervjuerna framkommer detta på olika sätt. Ibland benämns det som konflikt mellan tillit och kontroll, där våra välfärdssystem utgår från en grundläggande tillit till att individer vill göra rätt. Ibland beskyller man varandra för att å ena sidan ”vara naiva” eller å andra sidan ”jaga bidragstagare” beroende på vilket perspektiv man har. Att utökade kontroller riskerar att drabba personer som redan lever i utsatthet spelar naturligtvis en stor roll. Likaså förefaller socialtjänstlagens intention och utformning ha betydelse, även om det inte finns någon tydlig formulering i lagen som intervjupersonerna kan hänvisa till. De olika perspektiven verkar i vilket fall som helst utgöra hinder i utvecklingsarbetet mot välfärdsbrott vilket talar för att diskussionerna behöver lyftas och kanske även nyanseras.

Att blotta brister i organisationen

En anledning till att en kommun inte vill få uppmärksamhet kring eventuell brottsutsatthet är att det krockar med andra intressen som är kopplade till mål om att marknadsföra kommunen, vara attraktiva arbetsgivare, locka besökare, näringsliv och andra liknande mål. Att främja det egna varumärket som kommun är en av anledningarna som omnämns i intervjuerna till varför man ”inte gör något förrän Janne Josefsson knackar på dörren”, som en intervjuperson uttryckte det. I intervjuerna påtalas detta främst av personer som upplever en frustration över att den egna organisationen undviker att ta tag i brott och oegentligheter. Underlaget i denna intervjustudie är dock alltför begränsat för att kunna dra några slutsatser kring hur omfattande det är. Dock påvisar Brå i en större studie om tystnadskulturer att anställda i en organisation kan undvika att uppmärksamma brott och oegentligheter på grund av att man vill värna om sin arbetsgivares rykte. Samma studie visar också att det personliga varumärket hos chefer kan ha betydelse för om brott

anmäls.³¹ Att chefer väljer att undvika att se problemen är något som också omnämns av några personer i denna intervjustudie.

God service eller kontroll

I de flesta utredningar om välfärdsbrott som denna rapport refererar till, argumenteras för utökade kontroller av enskilda personer, företag och föreningar som erhåller utbetalningar från kommunen. Sådana kontroller kräver emellertid ofta manuell handläggning och kan därför komma i konflikt med kraven på snabb, effektiv service till medborgarna. Många kommuner bedriver utvecklingsarbete med målsättningen om korta handläggningstider och att effektivisera processerna, till exempel genom automatisering av välfärdstjänster. Kraven på kontroll behöver därmed balanseras mot kravet på att ärendet ska handläggas snabbt och enkelt. De intervjuade kommunerna som arbetat aktivt med kontroller lyfter fram att den, i många kommuner pågående digitaliseringen inom till exempel ekonomiskt bistånd har stora fördelar men även innebär risker.

Det kommunala uppdraget

Många intervjupersoner påpekar oklarheter kring hur långt det kommunala uppdraget sträcker sig när det gäller att utreda fusk och misstänkta brott. Vissa intervjupersoner tycker att kontrollerna måste bli mer omfattande medan andra upplever tveksamhet inför att göra allt för långtgående kontroller och uppföljningar. Diskussioner om det kommunala grunduppdraget tangerar såväl ideologiska som politiska skiljelinjer och kräver kanske även en djupdykning i lagstiftningen. Utifrån intervjuerna är det tydligt att de olika uppfattningarna bromsar upp utvecklingsarbetet inom kommunerna när det gäller att motverka välfärdsbrott och att det därför finns anledning utreda frågan närmare.

³¹ Jonsson och Skinnari (2019).

Förslag på insatser från SKR

SKR kan utgöra en förändringskraft

I rapportens inledande kapitel nämns några exempel på statliga utredningar, samarbeten och utvecklingsprojekt som tar sikte på att täppa igen hålen för felaktiga utbetalningar från välfärden. Även om utvecklingen av nya verktyg är välkommet, visar resultatet från denna intervjustudie att många intervjuade kommuner inte använder sig av de möjligheter som redan finns. Det beror, dels på kunskapsbrist, dels på att kommunen inte byggt upp en struktur för arbetet eller satt frågan på dagordningen.

I intervjuerna framkommer att tjänstepersonerna i kommunerna är positiva till innehållet i det stöd som SKR erbjuder inom olika sakområden. Utifrån behoven som kommunerna beskriver samt utifrån önskemål från samverkande myndigheter kan emellertid det nuvarande arbetet kompletteras, anpassas och utvecklas. Nedan föreslås följande insatser och aktiviteter från SKR:

- Beskriva och skapa förståelse för helheten
- Tydliggöra kopplingen till arbetet med att värna demokratin
- Tydliggöra kopplingen till arbetet med att bekämpa organiserad brottslighet
- Sprida goda exempel
- Stödja kommunernas arbete för att skapa en fungerande struktur och tydliga processer
- Göra utbildningsinsatser
- Sprida relevant information
- Stödja kommunernas arbete mot hot, hat och otillåten påverkan
- Utöka samverkan på nationell nivå

Beskriva och skapa förståelse för helheten

I intervjustudien har det tydligt framkommit önskemål om att sätta in problemområdena välfärdsbrott och otillåten påverkan i en större kontext. Det finns en diskrepans mellan hur allvarlig problematiken uppfattas vara och kunna bli på sikt ("hot mot demokratin") och hur problemet i dagsläget hanteras i kommunerna ("som bidragsfusk"). Kopplingarna till den systemhotande brottsligheten blir tydlig när intervjupersonerna beskriver problemen

de möter i sitt arbete. Lika tydlig är frustrationen de känner över att problemen betraktas som enskilda händelser och att de upplever att den egna organisationen inte förmår att ta ett helhetsgrepp.

SKR kan bidra till att utveckla kommunernas arbete genom att uppmärksamma och adressera frågan på strategisk nivå. SKR samordnar flera strategiska forum som kan användas för detta, till exempel nätverket för kommunstyrelseordföranden. Vidare kan SKR arrangera konferenser och seminarium som behandlar välfärdsbrott och otillåten påverkan i en övergripande kontext med möjlighet till fördjupning i enskilda problemområden.

För att tillgodose behovet av en intern samordning mellan olika delar av kommunens arbete som möter välfärdsbrott kan SKR formulera en nationell nomenklatur och definition av begreppet välfärdsbrott. I ett sådant arbete kan det också ingå att tydliggöra vilken relevans problematiken har för kommunerna och vilka verksamheter inom kommunen som berörs.

Tydliggöra kopplingen till arbetet med att värna demokratin

Problematiken kring otillåten påverkan verkar öka och allt fler kommuner vill arbeta med frågan. Ibland är problemen kopplade till välfärdsbrott, ibland till andra beslut som kommunala tjänstemän och politiker fattar. Otillåten påverkan kan också vara närvarande i det dagliga arbetet som intervjuerna från några socioekonomiskt utsatta områden visar. Inom kommunerna behöver flera verksamhetsområden och stödfunktioner samverka (till exempel HR, Säkerhet, Juridik m.fl) och det kan därför finnas anledning att lyfta frågan till en strategisk nivå i organisationen. Brottsförebyggande rådet, Brå, pekar på vikten av att otillåten påverkan inte reduceras till en säkerhetsfråga och att flera stödfunktioner, framförallt personalfunktionerna, samverkar.³²

SKR kan stödja det arbetet genom att tydliggöra de olika perspektiven på frågan och även tydliggöra kopplingen till det demokratistärkande arbetet. Detta kan, dels bidra till att sätta frågan högre på dagordningen, dels tydliggöra hur kommunerna kan angripa frågan. Samma sak gäller för arbetet mot välfärdsbrott. Även om arbetet kanske primärt handlar om att säkerställa att våra gemensamma skattemedel används rätt, bör problematiken kring

³² Skinnari, mfl. (2016)

välfärdsbrott på ett tydligare sätt kopplas till målen om att öka tillit och förtroende för samhällsinstitutionerna och att värna det demokratiska systemet.

Tydliggöra kopplingen till arbetet med att bekämpa organiserad brottslighet

Även om välfärdsbrott kan bestå av enskilda personers fusk, riktas allt mer fokus mot större bedrägerier med kopplingar till organiserad brottslighet. I de intervjuade kommunerna förekommer sällan det förebyggande perspektivet i arbetet mot välfärdsbrott. Inom det brottförebyggande kunskapsområdet finns metoder för att sammanställa lägesbilder och göra orsaksanalyser som även kan omfatta välfärdsbrottsligheten. I betänkandet *Kommuner mot brott*³³ föreslås en ny lag som tydliggör kommunernas ansvar för brottförebyggande arbete. I betänkandet beskrivs också arbetet som många kommuner redan bedriver idag med att sammanställa lägesbilder och angripa orsaker till brott. Även om arbetet kring välfärdsbrott inte bereds något utrymme i betänkandet finns goda skäl till att arbetssättet med kommungemensamma lägesbilder av brottsligheten även på sikt bör omfatta välfärdsbrottsligheten.

Även i kommunernas operativa arbete kring individer finns vinster med att koppla ihop de tjänstepersoner som arbetar med välfärdsbrott med de funktioner som arbetar med till exempel avhopparverksamhet, ungdomskriminalitet och säkerhetsarbete eftersom dessa funktioner i regel har en stor kunskap om de kriminella strukturerna och personerna i lokalområdet. Sådan kunskap kan vara hjälpsam vid riskbedömningar men även när man utreder ett ärende med misstänkt fusk och där det till exempel finns komplexa familjekonstellationer. I intervjuerna framkommer att de kommuner som kopplat ihop välfärdsbrotten med det brottförebyggande området, genom styrdokument eller organisatoriskt, har kommit längre i arbetet mot välfärdsbrott.

SKR kan stödja ovanstående på flera sätt, dels genom att i större utsträckning samverka internt mellan de olika sakområdena inom SKR, dels genom att tydliggöra kopplingen mellan områdena för kommunerna.

³³SOU 2021:49

Sprida goda exempel

SKR bedriver idag ett uppskattat arbete för att sprida information till sina medlemmar inom flera sakområden. Utifrån vad som kommer fram i intervjuerna verkar det ändå finnas ett stort behov av checklistor, mallar och instruktioner som stöd i arbetet. En del av det som efterfrågas är grundläggande och finns redan tillgängligt men behöver spridas. Det kan till exempel handla om stöd i att göra riskanalyser och kontroller.

Vidare finns ett stort behov av att få ta del av andras erfarenheter i nätverk för kommuner med likartade problem. Nätverken bör vara bestående över tid och ta upp olika relevanta ämnen. SKR har tidigare haft liknande nätverk som samlat ett antal kommuner. De intervjupersoner som deltagit i nätverket uppger att de uppskattat möjligheten att träffa andra kommuner men att de gärna skulle vilja att träffarna hade olika ämnen så att de upplevs relevanta av samtliga medverkande. Eftersom problembilden skiljer sig mellan olika kommuner skulle SKR kunna skapa nätverk med teman eller nätverk för kommuner med gemensam problematik, till exempel kommuner med särskilt utsatta områden.

Kommunerna efterfrågar också en kunskapsbank med exempel på arbetsmetoder och beskrivning av komplexa ärenden som andra kommuner hanterat och som man kan lära sig av. På så sätt blir kommunerna mer förberedda på olika typer av brottsupplägg och bättre på att upptäcka och hantera dessa i den egna kommunen. I flera intervjuer har det lyfts ett önskemål om att ha en ”svart lista” över företag och föreningar. SKR skulle kunna utreda möjligheterna att underlätta informationsöverföringen mellan kommunerna avseende företag och föreningar som de sagt upp avtal med på grund av fusk.

Göra utbildningsinsatser

En stor del av det som efterfrågas handlar alltså om att samla ihop och sprida tillgängliga metoder och arbetssätt. Men det finns också mycket som SKR kan göra när det gäller att utveckla nya verktyg. Produktion av utbildningsmaterial skulle till exempel göra stor nytta för kommunernas behov av kunskapspåfyllning. Behovet av kompetensstöd behövs inom flera olika målgrupper samt både som grundutbildning och fördjupningsutbildning.

Sprida relevant information

SKR bör se över möjligheterna till utökat eller anpassat juridiskt stöd till kommunerna. Framförallt inom sekretessområdet som nästan samtliga intervjuade beskriver som hinder i arbetet. Den information som finns tillgänglig för kommunerna uppges vara svår att omsätta i praktiken. Även annan typ av information som är relevant för kommunerna verkar ha svårt att komma ut och att tillämpas. Ett exempel är information om lagen (2008:206) om Underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen som ger kommunerna möjlighet att dela information med andra utbetalande myndigheter, vilket också efterfrågas av många intervjupersoner. Även om bristerna kanske framförallt finns i den interna informationsspridningen inom kommunerna, kan det finnas anledning att se över hur information bäst sprids från SKR till de som behöver den.

Stödja kommunernas arbete för att skapa en fungerande struktur och tydliga processer

När det handlar om att organisera arbetet i en kommun krävs förmodligen olika lösningar för olika kommuner. De utmaningar som framkommer i intervjuerna för större kommuner handlar mest om att de arbetar i stuprör och att de olika verksamheterna som hanterar välfärdsbrott inte har kontakt med varandra. Här krävs strategisk samordning av flera verksamhetsområden. Utmaningarna för mindre kommuner är att problematiken inte förkommer i lika stor omfattning utan blir ”sällanhändelser”. Därmed blir området inte heller prioriterat för utveckling och resurstilldelning. Här kanske krävs att flera mindre kommuner går ihop och gör ett gemensamt arbete. I båda fallen skulle SKR kunna utgöra en katalysatorfunktion genom att sätta ljus på frågan och samla kommuner som vill bedriva utvecklingsarbete.

Många intervjupersoner frustreras av att deras organisationer enbart hanterar det enskilda brottet och inte försöker förbättra system och göra de mer genomgripande förändringar som krävs för att säkerställa att samma situation inte uppkommer igen. Liksom med spridningen av goda exempel inom sakområdena som beskrivs ovan, kan SKR även sprida goda exempel på kommunernas arbete för att skapa robusta organisationer. Vissa kommuner har till exempel infört visselblåsarfunktioner och andra typer av tipsfunktioner som är välfungerande. I intervjuerna framkommer att även flera andra kommuner har planer på att införa en intern rapporteringskanal

med anledning av den nya Lagen (2021:890) om Skydd för personer som rapporterar om missförhållanden ("visselblåsarlagen").

Vidare utgör några kommuner goda exempel på hur man kan utveckla arbetet med välfärdsbrott och otillåten påverkan genom att använda de ordinarie systemen kring riskbedömningar och kontrollplaner samt de ordinarie processerna för arbetsmiljöarbetet. Här kan SKR utgöra stöd för att sprida goda exempel. Som beskrivits tidigare finns i många kommuner behov av utvecklingsarbete som behöver styras och ledas från strategisk nivå. Därför är det särskilt viktigt att involvera de som har mandat att besluta om organisatoriska och strukturella förändringar i kommunen.

Stödja kommunernas arbete mot hot, hat och otillåten påverkan

Precis som beskrivits ovan kring välfärdsbrott är efterfrågan stor på kunskap och information om otillåten påverkan. Allt ifrån det mest grundläggande, till exempel vad begreppet innebär och hur tar det sig uttryck i en kommun, till konkret vägledning kring riskbedömningar och incidenthantering. Även om problematikens omfattning och karaktär skiljer sig åt mellan kommuner, bland annat utifrån kommunens storlek, kan verktygen för att hantera händelser vara ungefär de samma. En stor del av det förebyggande arbetet är också generellt oavsett hur problematiken ser ut.

Många kommuner vill ha stöd när det gäller rutiner för riskbedömningar av potentiellt farliga individer samt stöd för polisanmälningar och rättsprocess. Möjligheterna till utökad skydd för tjänstepersoner inom kommunen är en pågående diskussion i de flesta kommuner och ger upphov till många frågor. SKR kan stödja kommunerna genom att reda ut dessa frågor samt hjälpa till att bottsna i diskussioner kring till exempel skydd av personuppgifter för tjänstepersoner vid vissa beslut samt polisanmälningar. SKR bör också utifrån kommunernas perspektiv bevaka utkomsten av utredningen kring *Ett förstärkt straffrättsligt skydd för vissa samhällsnyttiga funktioner och några andra straffrättsliga frågor* (Dir. 2020:54) som ska redovisas i januari 2022. Vidare pågår utvecklingsarbete inom de statliga myndigheterna för att öka medarbetarskyddet som kan komma att vara relevant även för kommunerna och som SKR därför bör bevaka.

Inom kommunerna finns frågeställningar kring rekryteringsprocessen för nya tjänstepersoner, till exempel vilka bakgrundskontroller som är möjliga (och

lämpliga) att göra samt inom vilka yrkesområden det bör ske utökade kontroller och säkerhetsklassning. Vissa kommuner har arbetat med frågan längre och SKR kan vara behjälpliga att sprida information och utifrån sakkunskap föra diskussionerna vidare. Kommunerna har också ett stort behov av verktyg för att hantera befintliga tjänstepersoner som visat sig vara olämpliga genom att till exempel ha kopplingar till kriminalitet och extremism. SKR bör undersöka möjligheterna att utöka detta stöd.

I flera intervjuer lyfts problem med tystnadskultur och självcensur. Det är tydligt att frågan är ny för de flesta kommuner och att de efterfrågar stöd. Några kommuner har dock kommit längre i arbetet med frågan och det finns goda erfarenheter att sprida. Det finns också viss forskning inom området som SKR kan omforma till material som är tillämpbart och konkret för kommunerna.³⁴ En av de viktigaste åtgärderna för att förebygga otillåten påverkan och tystnadskultur är att våga lyfta ämnet och prata om det på arbetsplatserna. Här skulle SKR kunna stödja kommunerna genom att aktualisera frågan och ta fram verktyg för hur man kan föra sådana samtal i praktiken. Dock är det viktigt att kommunernas interna arbete med att till exempel skapa rutiner för incidenthantering och stöd till tjänstepersoner utvecklas parallellt, så att cheferna har beredskap för att hantera de berättelser som kommer upp till ytan.

Utöka samverkan på nationell nivå

Flera myndigheter har i sina regleringsbrev fått särskilda uppdrag att samarbeta med SKR i frågor om välfärdsbrott. SKR bör se över möjligheterna att inrätta en funktion som ansvarar för övergripande frågor om välfärdsbrott som kan upprätthålla en samverkan på nationell nivå kring generella välfärdsbrottsfrågor. En sådan funktion kan även fungera som sluss till SKR:s experter inom de olika sakområdena. Vidare kan SKR initiera och vara sammankallande för ett myndighetsnätverk som fokuserar på välfärdsbrott utifrån kommunernas och regionernas perspektiv.

Det finns utmaningar för kommunerna som bäst kan lösas på nationell nivå. Ett sådant exempel är rutiner vid polisanmälningar om välfärdsbrott där tjänstepersoner som polisanmäler välfärdsbrott uttrycker en frustration över att de inte tycker att polisen prioriterar brotten. I samtal med representanter

³⁴ Se tex. Jonsson & Skinnari (2019) och Jonsson m.fl (2017)

från Polismyndigheten framhålls att det behövs bättre kvalitet i anmälningarna. SKR kan se över möjligheterna att på nationell nivå, i samverkan med polismyndigheten, ta fram ett stöd för hur hanteringen av polisanmälningar kan se ut.

Avslutning

Ett varmt tack till alla som ställt upp och låtit sig intervjuas. Det finns ett omfattande engagemang i landets kommuner, såväl för individen som för samhället i stort, och som inte riktigt fått sitt rätta utrymme i denna rapport. Rapporten återger inte heller alla de goda exempel på bra arbete i kommunerna som beskrivits i intervjuerna. Mot bakgrund av det intresse som frågorna väcker finns dock all anledning att tro att detta kan omhändertas i det fortsatta arbetet med att bekämpa välfärdsbrott och otillåten påverkan.

Referenser

Brå Projektplan *Välfärdsbrottslighet mot kommuner och regioner*. Brå, Dnr. 0034/21

Ekström (2021) *Finns det en tystnadskultur i Göteborgs Stad?* Göteborgs Stad, Dnr.1060/21.

Governo (2019) *Samordning av utbetalningar från välfärdssystemen – kommunal anslutning*, Utredning på uppdrag av Fi 2018:05.

Jonsson m.fl (2017) *Att förebygga och hantera påverkansförsök. En handbok*. Brå, Stockholm

Jonsson & Skinnari (2019). *Tystnadskulturer. En studie om tystnad mot rättsväsendet*. Brå rapport 2019:10.

Klingberg & Martinsson (2021) *Hemtjänstmaffian. Miljonsvindeln som förändrade äldreomsorgen*. Bokförlaget Atlas.

Nationellt underrättelsecentrum (2020) *OLLE - Strategisk rapport om hur personlig assistans och arbetstillstånd otillbörligt och systematiskt utnyttjas av organiserad brottslighet*.

Polismyndigheten (2020) *Myndigheter i samverkan mot den organiserade brottsligheten 2019*, Dnr. A521.440/2019.

Polismyndigheten (2021) *Myndighetsgemensam lägesbild organiserad brottslighet 2021*. Dnr.A562.287/2021

Shannon m.fl (2016) *Bedrägeribrottsligheten i Sverige*. Brå rapport 2016:9.

Skatteverket (2021) *Redovisning av regeringsuppdrag att inrätta ett pilotprojekt för att komma åt felaktig folkbokföring kopplad till organiserad brottslighet*. Regeringsbeslut 2020-06-25, Fi2020/02991/S3. Dnr. 8-1245868

Skinnari (2015). *Intyget som dörröppnare till välfärdsystemet. En rapport om välfärdsbrott med felaktiga intyg*, Brå rapport 2015:8.

Skinnari m.fl (2016) *Otillåten påverkan mot myndighetspersoner*. Brå rapport 2016:13.

SOU 2017:37 Kvalificerad välfärdsbrottslighet – förebygga, förhindra, upptäcka och beivra.

SOU 2019:59 Samlade åtgärder för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen.

SOU 2020:35 Kontroll för ökad tilltro – en ny myndighet för att förebygga, förhindra och upptäcka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemet.

SOU 2021:49 Kommuner mot brott.

Välfärdsbrott och otillåten påverkan

SKR har under ett antal år arbetat med stöd till kommuner och regioner när det gäller välfärdsbrott i form av fusk och oegentligheter. Kommuner och regioner lyfter fram att de upplever ökat problem med välfärdsbrott och otillåten påverkan. SKR beslutade därför att göra en intervjustudie för att få en bättre bild av hur kommuner upplever välfärdsbrott och behov av stöd. Resultatet av undersökningen sammanfattas i denna rapport.

Upplysningar om innehållet

Håkan Sandahl, hakan.sandahl@skr.se

Lena Langlet, lena.langlet@skr.se

© Sveriges Kommuner och Regioner, 2021

ISBN: 978-91-7585-953-8

Text: Lisa Pedersen, lisa.pedersen@stadshuset.goteborg.se